

Ծ Ա Ղ Ի Կ

Մ Ա Ն Կ Ա Ն Յ

Շ Ա Բ Ա Թ Ա Կ Ա Ն Ն Ա Ն Դ Է Ս

Դաստիարակութեան եւ Կրթութեան

ԾԱՂԻԿ ՄԱՆԿԱՆՅՐ կը հրատարակուի ամէն ուրբաթ օր, ի բաց առեալ Յունիս եւ Յուլիս ամիսները: Բաժանորդագիրն է ԿԱՆԻԻԿ, Պօլսոյ եւ գաւառաց համար, տարեկան 50 դանեկան: Վեցամսեայ 25 դանեկան, եռամսեայ 15 դանեկան: Այլ երկրաց համար 42 ժրանք: Իւրաքանչիւր քիւր կ'արժէ 50 փարա: Գաւառներէն դրոմարուդք ալ կ'ընդունուի: Բաժանորդագրութեան համար ղիմել առ Տնօրէն—Խմբագիր Մինհան Ասֆանդ, Էսկի Ջապրիէ հասցէսի քիւ 61, Նշան Կ. Պերպլէրեանի տնակին:

ՏԱՐԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔ

Ն Ո Ր Ը Ն Թ Ա Յ Ք

Ս Ր Բ Ը Ձ Ա Ն Պ Ե Տ Մ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն⁽¹⁾

Դ Ա Ս Թ.

Յ Ո Վ Ս Է Փ

Ուսուցիչ. — Յովսէփին պատմութիւնը պատմէ:

Աւակներս

Ուս. Արդէն շատ անգամ կարդացած ենք Յովսէփին պատմութիւնը, բայց կըրնանք խոստովանիլ թէ միշտ նոր խանդավառութեամբ կարդացած ենք զայն: Այս պատմութիւնը Հին Կտակարանին ամենէն գեղեցիկ, և ամենէն սրտաշարժ մասերէն մին չէ: Ո՞վ չյուզուիր տեսնելով այնչափ բարի, այնչափ առաքինի տղայ մը, զոր եղած իր եղբայրներուն նախանձուն. կը մատնուի սոսկալի մահուան մը, յետոյ կ'ազատի այդ մահէն գորովագութ հօրմէ մը հեռանալու և, իբրեւ գերի, օտար երկրի մը վրայ ապրելու համար: Հոն, յանիրաւի հալածուած,

կ'ազատի այս կարճատեւ նուաստութենէն ըլլալու համար Եգիպտոսի ամենէն մեծ իշխանը. իր վրայ կը փայլեցնէ միշտ ամենէն ազնիւ առաքինութիւնները թէ՛ բանտի մը մէջ և թէ՛ գահու մը վրայ:

Ի՞նչ գեղեցիկ կեանք. երանի, զաւակս, անոնց որ Յովսէփին պէս իրենց մանկութիւնը կ'անցնեն անմեղութեան մէջ, և իրենց չափահասութիւնը՝ ծառայելով Աստուծոյ, իրենց ընտանեաց և հայրենեաց. այնպիսիք կը պատրաստեն իրենց համար պատուաւոր և խաղաղ ծերութիւն մը, և կրնան վստահութեամբ սպասել Աստուծոյ այն վարձատրութեան որ որոշուած է առաքինութեան:

Ահա զաւակս, կը տեսնես տղայ մը ում կ'սպառնար մահն, օտարներուն ծախուած, հայր մը մեծ վշտի մէջ ինկած և խղճի խայթէ տանջուած յանցաւորներու: Ո՞վ է այսքան չարեաց պատճառը:

Ա. Նախանձն է, այն մոլութիւնը որ անմեղ Արեւին արիւնը թափել տուաւ:

Ուս. Եթէ քու ընկերներուդ մէջ, զաւակս, քեզմէ աւելի հարուստներ գտնուին, կամ քեզմէ աւելի յառաջադէմ, զգուշացի՛ր նախանձոտ աչքով անոնց նայելու,

(1) Տես թիւ 9.

ընդհակառակը դու ալ ուրախ և երջանիկ եղիր անոնց պէս: Սրտի մը մէջ մտած նախանձը կը նմանի հողին մէջ նետուած հատիկին: Կը բողբոջի նա, միշտ կ'աճի առանց նշմարուելու, և վերջապէս կը խեղդէ ամէն լաւ զգացումները: Նախանձը ի՛նչ չարիք յառաջ չէ բերած մարդոց մէջ: Նախանձով սիրեւագոյն բարեկամութիւնը կը փոխուի երբեմն ատելութեան, բարեկամները կ'ըլլան թշնամի և եղբայրները՝ հակառակորդ:

Յովսէփ բանտը նետուած էր յանցանքի մը համար զոր չէր գործած. կը գլխով իր վրայ:

Ա. Ո՛չ, որովհետեւ անմեղ առաքինութիւնը աւելի երջանիկ է քան յաղթող մոլութիւնը: Աստուած առանց մխիթարութեան չթողուր զանոնք որոնք կը տառապին յանիրաւի, և վաղ կամ անագան անմեղութիւնը երևան կը հանէ:

Ուս. Ի՞նչ խորհիլ կուտան քեզ այն փորձութիւնները զորս Աստուած կրել տուաւ Յովսէփին:

Ա. Սա կը խորհիմ որ ի՛նչ վիշտ ալ հասնի մեզ, պէտք չէ որ յուսահատինք Աստուծոյ բարութեան: Նա կը վարէ բոլոր դէպքերը և յաճախ մեր օգտին կը ծառայէ: Գընէ այն իրերը որոնք մեր երջանկութեանը շատ աննպաստ կ'երևան:

Ուս. Հեղինակ մը կ'ըսէ. Աստուած խոնարհեցնելով և տառապեցնելով Յովսէփը, կ'ուզէր ազատ կեցնել իւր ապագայ մեծութեանց մոլութիւններէն, և սորվեցնել անոր, իւր թշուառութեամբն իսկ, միշտ կարեկից ըլլալ այլոց:

Յովսէփ ներկայացնելով իր հայրը Փարաոն թագաւորին, չվարանիր ըսելու անոր թէ իւր հայրը հովիւ է, թէպէտ և գիտէ թէ Եգիպտոսիք կ'անարգեն այս արհեստը: Ի՞նչ օրինակ կ'ուտայ քեզ այս պարագային մէջ:

Ա. Յովսէփ մեզ կը սովորեցնէ որ երբեք չամչնանք մեր ծնողաց նուաստ վիճակէն:

Ուս. Միտքդ պահէ, զաւակս, որ ամենէն ջնջին արհեստը երբ պատուով և ուղղութեամբ ի գործ կը դրուի, այնքան յարգելի է որքան թագաւորի մը տուած աւանդակարգ աստիճանները: Քանի՛ քանի՛ անգամներ տեսնուած են որդիներ որոց ծնողքը մեծամեծ զոհողութիւններ ըրած

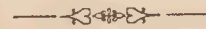
են որպէս զի օգտակար անգամ մը ընեն զիրենք մարդկային ընկերութեան մէջ, քանի՛ քանի՛ անգամներ, կ'ըսեմ, այս որդիք, երբ մեծ դիւրքի մը հասած են, անարգած արհամարհած են իրենց ծնողքը, զգուշացած են անոնց ընկերութեան մէջ գտնուելէ և ամօթ համարած են իրենց ծագումը: Չըլլա՛յ որ այսպիսի յանցանք մը գործես, զաւակս, աւար մտքի և յուր սրտի նշան է այն:

Յակոբ խնդրած էր որ իր մահուանէն ետքը, իր մարմինը Քանանու երկիրը տարուի: Յովսէփ հաւատարմութեամբ կը կատարէ իր հօրը կամքը. եղբայրացութիւնը մը հանէ՛ աստի:

Ա. Ոգեվարներուն վերջին կտմբը նուիրական ըլլալու է մեզ. պարտիմք բարեպաշտութեամբ կատարել իրենց փառաքաները:

Կ. Մ. ԱՍԲԱՆԱԶ

Հետեւողութեամբ Օրհոր Ժուրնալի



ԱՌՈՂՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ⁽¹⁾

ԵՐԲՈՐԴ ԽՅՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս պէտք է շնչել

Խիստ մաքուր, բնածխական թթուէ ազատ օդ շնչել, ահա՛ առաջին պայմանն առողջութեան:

Բայց ի՞նչ կերպով կարելի է կատարեալ մաքրութեան մէջ պահել մթնոլորտն յորում կ'ապրինք:

Մարդ մը մէկ ժամէն կ'արտադրէ և կ'արձակէ դրեթէ քսան եւ վեց լիտր բնածխական թթու: Միւս կողմանէ, ներհուն տարրաբանք ապացուցած են որ այս տասնեւվեց լիտր բնածխական թթուն կը բաւէ ապականել, թունաւորել տասը խորանարդ մեդր օդ: Հետեւաբար, որպէս զի մթնոլորտը միշտ առողջարար մնայ, չպէտք է որ ժամէ ժամ քսան խորանարդ մեդր օդ նորոգի մէկ անգի համար: Այս է ահա հակիրճ ու խիստ կանոն զոր առողջաբանութիւնը կուտայ մեզ և զոր պարտիմք յարգել խնամով, եթէ կա եւրոպական կ'ընծայեմք առողջութեան:

(1) Տես թիւ 7.

— Բայց, պիտ' ըսէ՞ք, շատ խտտապահանջ է ձեր առողջաբանութիւնը, և, մեծահարուստ մարդիկ, ապարանաց բնակիչք միայն պիտի կրնային հետեւիլ նմա:

Ենթադրեմք թէ խնդիրը ննջասենեկի մը վրայ է: Երեկոյին, ժամը 3ին կը մտնեմք ներս. առաւօտուն ժամը 11ին կ'ելնեմք դուրս: 8 ժամ անցուցած կը լինիմք ննջասենեկին մէջ: Պէտք էր ուրեմն որ 8 անգամ 10 խորանարդ մեդր օդ պարունակէր այն. այսինքն $8 \times 10 = 80$ խորանարդ մեդր պարունակ ունենար ննջասենեակս: Եւ այս հաշիւ դեռ մէկ անձի համար է: Եւ եթէ երկու, երեք անձեր պառկէին հոն, ինչպէս կը պատահի յաճախ, այն ատեն այլ եւս չը պիտի բուէր 80 խորանարդ մեդր: Ելլաւ 160, 240 խորանարդ մեդր պարունակ պէտք էր ունենար, այսինքն պէտք էր որ շտամարանի մը չափ բնդարձակ լինէր: Անկարելի էր այս: Երբ սենեկի մը կողմերը 4 կամ 5 մեդր են և բարձրութիւնը $2\frac{1}{2}$ մեդր, արդէն չափաւոր կոկիկ սենեակ մը կը համարուի: Շատ մարդիկ կան որոց սենեակներն նոյն խոկ ասիէ աւելի նեղ են:

— Այդ բանն իրաւ է, տղաքս: Մեր սենեակներն ընդհանրապէս 40—50 խորանարդ մեդր պարունակ ունին, և յաճախ մէկէ աւելի անձեր կը բնակին հոն: Բայց նեղ սենեկի մը մէջ մաքուր օդ չնչելու և տղելոյն անձկութիւնը համակշտելու համար միջոց մը կայ:

Այս միջոցն է, ինչպէս կրնաք գուշակել, օդոյ նորոգութիւն, կամ բուն բառով, օդափոխութիւն:

Սենեկի մը օդը փոխել կուզէ՞ք. — Անդադար նորոգեցէ՞ք անոր պարունակած օդը, դուրս վանեցէ՞ք գործածուածն և նոր օդ բերէ՞ք տեղը:

Եւ ի՞նչ կերպով կատարելու է ներքին օդոյ սոյն մշտատեւ նորոգումը:

Առ այս պէտք է պարզապէս սենեկին օդը հաղորդակցութեան մէջ դնել արտաքին մթնոլորտին հետ:

Միայն մը, երբ վառուած է, օդափոխութեան պատուական գործի մը կը դառնայ: Անդադար կը քաշէ սենեկին օդը, կը տաքցունէ զայն և ծուխին հետ դուրս կ'արձակէ: Դուրս ելնող այս տաք օդոյ հասանքին տեղը լեցնելու համար, դրսի ցուրտ ու մաքուր օդն ամէն կողմէ ներս կը վազէ, պա-

տուհանաց յօդուածներէն, դրանց անջրպետներէն, տախտակամածին ծերպերէն. այնպէս որ վառ ծխան մը անդադար կը քաշէ դուրսի մաքուր օդն և այսպէս կը փոխէ սենեկին օդը:

Երբ ծխանը վառ չլինի, օդը ներս չքաշուիր. սակայն սենեկին շնչուած ու անմաքուր օդը կրնայ խողովակին միջոցաւ դարձեալ հաղորդակցիլ արտաքին մթնոլորտին հետ, և միշտ աւելի լաւ է որ օդափոխութիւնն գէթ այս միջոցաւ ըլլայ քան թէ բնա՛ւ չըլլայ:

Ահա ասո՛ր համար է որ լաւ ննջասենեակ մը պարտի միշտ ունենալ ծխան, նոյնպէս ասո՛ր համար է որ պէտք չէ սոյն ծխանին խուփը փակել ամառ ատեն, ինչպէս կը փակեն շատեր:

Բայց ծխան մը, ինչ որ ալ լինի, այն ատեն միայն կը նորոգէ ըստ բաւականին օդերբ վառ լինի, և միշտ կարելի չէ վառ պահել զայն: Որչափ մարդիկ երբէք չեն վառեր ծխան: Որչափ մարդիկ ալ նոյն խոկ ծխան չունին իւրեանց սենեկաց մէջ:

Ուրեմն պէտք է ուրիշ բան մը, օդափոխութեան ուրիշ միջոց մը փնտռել:

Դժուարին բան մը չէ այդ միջոցը գործադրել: Կը լաւէ որ ծակ մը բանալով տեղ մը պատին վրայ կամ պատուհանին մէկ ապակւոյն վրայ, այնպէս որ օդը, առողջարար մաքուր օդը որ դուրսն է, կարող ըլլայ միշտ ներս մտնել և մեր արդէն շնչած օդին տեղը լեցունել:

Այս ծակը պէտք է բանալ միշտ առաստաղին մօտ, որպէս զի, գիշեր ատեն, ցուրտ օդոյ հոսանքը՝ փոխանակ երթալ ուղղակի քնացողին զարնելու, բաղխի առաստաղին, պատուաւած և բեկանի անոր դէմ և կամաց կամաց վար իջնէ:

Փոխանակ պարզ ծակ մը բանալու, աւելի լաւ է, եթէ հնար լինի, պատուհանին վերին ապակիներէն միոյն տեղ քեւնակ մը դնել: Դիտէ՞ք դուք թէ ի՞նչ է թեւձակը: Մեր դասարանին պատուհանը ունին թեւձակ: Տեսակ մը փոքրիկ վերնադուռ (էլիէնֆ) է որ դէպ ի վեր կը բացուի և որոյ բացուածքն կը փոփոխի ըստ կամս: Այդ կերպով, կարելի կը լինի ըստ պիտ յից յաւելուլ կամ նուազեցնել մաքուր օդոյ հոսանքը:

Երբ սենեկին մէջ մէկէ աւելի անձինք կը պառկին, բոլորովին կը բանան վերնադուռ-

որ. եթէ մէկ անձ մը կը պառկի, բաւական կը համարին կիսաբաց թողուլ:

Կը տեսնէք, տղաքս, որ եթէ անմաքուր օդ ծծելու վտանգը սոսկալի է, այս վտանգէն խոյս տալն է խիստ դիւրին: Հարուստն իւր ապարանքին մէջ, աղքատն իւր խրճիթին մէջ կրնան հաւասարապէս վայելել մաքուր ու առատ օդ: Ո՛չ ստակ և ո՛չ նեղութիւն պէտք է պատին մէջ կամ ապակեայ վրայ ծակ մը բանալու համար:

(Շարունակելի)

Գ. Ա. ՄԱԼԱԹԵԱՆ

ՄԻՋԻՆ ԸՆԹԱՑՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵՁՈՒ

ՀԱՐԻՐ ԲԱՅԵՐ

(Տես քիւ 3)

2. ԱՄԲԱՌՆԱԼ

ԱՄԲԱՌՆԱԼ, բարձի, բա՛րձ. ներգ. վեր վերցնել, վեր հանել: Ամբարձ զաչս իւր եւ ետես: Ս. Գիրք:

— բարձայ, ճիր. չէզ: Բարձրանալ. վեր ելնել, Ամբարձան մինչև յաստեղս: Ս. Գիրք:

ԱՅՍ ԲԱՅՈՎ, ՇԻՆՈՒԱԾ ՈՃԵՐ

զԳԼԵԼ, զձեռս ամբառնալ. գլուխ վերցնել, լանդզել:

Դէտակն ի վեր— վեր նայիլ

Ծղիս ի վեր— քելերը սոքսել, սոքսուիլ:

3. ԱՆԿԱՆԵԼ

ԱՆԿԱՆԻՄ, անկայ, անկիր. չէզ: Իյնալ կործանիլ:

Անկցի ի գուր առիւծուց: Անկաւ պարիսպն շուրջանակի: Ս. Գիրք:

—(յոք). Ապաւինիլ, դիմել: Անկեալ էր և Շիմոն ի նոսա: Ս. Գիրք:

— Իյնալ, վերաբերիլ: Տուր ինձ բաժին որ անկանի յընչիցդ: Ս. Գիրք:

— Մեռնիլ, մանաւանդ պատեալովի մէջ: Անկանէին ի հեթանոսաց անտի երեք հազար վառեալք: Ս. Գիրք:

— Յարձակիլ, վրան հասնիլ, պատել. Եկին և անկան զբանակաւն այլազգեացն: Անկաւ ահ ի վերայ նորա: Անկաւ նմա քուն ծանր թանձրամած: Զձեօք այնպէս ամպ մթաղին անկաւ: Ս. Գիրք:

— Դուիլ. պատահիլ. Յօրէ յայդմանէ յորում անկաւ հիմն տաճարիդ: Աթոռք անկանէին, և հինաւուրցն նստէր: Ս. Գիրք: Զանկաւ օշնան ի ձեռս փափկասուն կաննց: Ելիւ:

—(յիմեքէ). Բանէ մը զրկուիլ. զայն կտրացնել: Անկանել յընչից, ի կենաց կամ յարեւէ, ի պատուոյ, ի մոտոց ևն. կը նշանակէ ինչքը, կեանքը, պատիւը, խելքը ևն. կորսունցնել:

ԱՅՍ ԲԱՅՈՎ, ՇԻՆՈՒԱԾ ՈՃԵՐ

ըստ Ակն անկանել. աչքն անբերայր Ելալ:

յԱկն—(ուժեք). աչքն երեւնալ

յԱղերս—(ուժեք). աղաչել

յԱղօթս— աղաչել

ընդ Անձն. —(ուժեք). գիրկը նետուիլ

զԱռաջեք— դէմը, առջեւը ելլել

ըստ Արտուղի կամ զարտուղի— մոլորիլ զԲանիւք—(ընդ ուժեք). խօսիլ բռնուիլ

ի Բուռն— բռնուիլ, ձեռք իյնալ:

ի Գաղտագողօնս— գողի պէս ծածուկ տեղեր պահուիլ

զԳրինեօք— գիւնովնալ

ի Գուռն— ծննդաբերել

Դիտապատ— մեռնիլ, գետնը փռուիլ:

յԵղուկս— գորովաւարժ եւ խղճալի կերպով խօսիլ

ի Զնին— զննել, քննել

զԹիկամբ—(ուրուք). ետեւէն իյնալ, հալածել

ի Թիւ, ընդ Թիւ, ընդ Թուով— համարուիլ, հաշուուիլ

ի Խանաթ— միատեղ երթալ

ի Խնդիր—(իմիք). փնտել, խուզարկել

ի Խոյզ և ի Լանդիր—(իրիք). փնտել

ի Կիրթ— ետեւէն իյնալ, ջանալ

Կործան— կործանիլ

ի Ճանապարհ— նամբայ իյնալ

ընդ Միմեանս— իրարու հետ կռուիլ

ի Միտս կամ զմտօք— միտք իյնալ, մտքն անցնիլ

ի Մոռացումն— Մոռցուիլ

ի Նեղ— . Նեղը իյնալ
 յՈղն— . անհոգ քլլալ, (եան) գալ
 յՈղոք— (ուժեք) . աղաչել պագասիլ
 յՈւղի— . ճամբայ իյնալ
 Ուշ ի կուրծս— (ուժեք) . միտքը իյնալ,
 խելքը գլուխը գալ
 ի Զու— . ճամբայ իյնալ
 ի Պատգամս— դեսպանով կամ նամակով
 խօսիլ
 Սարդի ոտայն(¹)— , հենուկ . իմաստակա-
 րանել
 ի Սիրտ— . միտքը իյնալ, միտքն անցնիլ
 Տապալստ— . գետնը իյնալ
 Տարած(²) — . գետնը տարածուիլ
 ի Տոկ—(³) . երկար տեղի
 Փախստական— . փախչիլ
 Փախստեայ— . փախչիլ
 զԲնով— . բնանալ

4. ԱՆՑԱՆՆԵԼ

ԱՆՑԱՆՆԵՄ , անցի, անց . չէզ . Անցնիլ . Է-
 անց ընդ արտորայն ի չաբաթու : Ս . Գիրք :
 — Յառաջ անցնիլ . գերազանցել : Ընթա-
 ցաւ եւ անց զԲուսեաւ : Ս . Գիրք : Լուսինն
 յորժամ անցանէ զարեգակամբ , սկսանի
 տակաւ նուազել : Եզնիկ :
 — (զիւրք) . զանց բնել . չկատարել : Անցանել
 զբանիւ , զհրամանաւ , զպատուիրանաւ ,
 զուխտիւ , զգաւաւք եւն . կը նշանակէ խօս-
 քը , հրամանը , պատուէրը , ուխտը , դա-
 չինքը չպահել եւն :
 — (ըստ ինչ) . սահմանէն դուրս ելնել , չը
 պանել , զանց ընել : Անցանել ըստ օրէնս ,
 ըստ երդումն , ըստ հրամանն եւն . կը նշա-
 նակէ՝ օրէնքը , երդումը , հրամանն եւն . չը
 պահել :
 — Չտեւել , կորսուիլ , ջնջուիլ : Անցցեն
 կեանք մեր իբրեւ զհետս ամպոյ : Անց այն
 ամենայն իբրեւ ստուեր : Ս . Գիրք :

1 «Եւ արդարեւ ճմարիտ սարգիստայն կամեցան
 անկանել՝ որ զայս պայտէն զրոշմեցին ի ստաղիր
 գիրս ի բնանց» : Բրադ . վեց . Ա . 4 : «Արդարեւ ճըշ-
 մարիտ սարգիստայն հետում որ զայդ պիտի խօսին,
 և ի վերայ ջուր» գիր հանեն որ զնորոշանայն խոր-
 հուրդս զայս վարեն» : Թուրք Պրովիլի առ Սան . եւ
 Մեար :

2. Մի տարած անկեալ գնիցի ամենայն յափշտակո-
 ղաց : Ոսկ . ցով :

3. Զթուրիցի այնուհետեւ վաստակն վաստակ , այլ որ-
 չափ և ի տղ անկանիցի , ևս քան զէս քաղցր և
 հեշտական թուի : Ոսկ . մեկն . մեք :

— Շիջանիլ , մարիլ : Ճրագն Աստուծոյ չե-
 ւս էր անցեալ : Ս . Գիրք : Եթէ բնաւ չը
 տամք (ճարակ հրոյ) , բնաւ անցանէ և ըս-
 պառի : Եղիշէ :

— Մոռցուիլ . զանց առնուիլ . ծածկուիլ :
 Անցցէ յինչն բաժակս : Մի ինչ անցցէ զքե-
 ի մեղաց խոց : Եւ ոչ իրաւունք առ նովաւ
 առանց կշտամբութեան անցցեն : Ս . Գիրք :
 Մի անցցէ զմեօք և մեծապատիւ զօրու-
 թիւնն որ կայ ի ճառիս : Բրադ . վեցոր :

— Աւելադրութեամբ կը գործածուի , ինչ-
 պէս առնուլ , գալ , դառնալ , ելանել , եր-
 քալ , կալ , նստել բայերը՝ իբր զարդ :

Չձեռս և զոտս կծկէր և անցանէր ի
 տան նստէր : Ոսկ . մեկ . Պաւղ . Այլ տունն
 հայրենի սյրի և մեք անցեալ գայուեմք :
 Նոյն :

ԱՅՍ ԲԱՅՈՎ ՇԻՆՈՒԱԾ ՈՃԵՐ

Անցանել անցից (ընդ ոք) . բաներ պատա-
 հիլ՝ քլլալ մէկուն

— զանցանել (զոմամբ) . գերազանցել

— զաւուրք . ծերանալ

— ընդ գիրս . գիրքեր կարդալ

— ընդ հուր . կրակով սրբուիլ՝ մաքրուիլ

— ընդ փորձ (իրիք) . փորձով տեսնել ,
 փորձել

— ի հանդիսի . բնուիլ , բաղդատուիլ

— յաշխարհէ . մեռնիլ

Թափ , ընդ թափ , զթափ — (յինչ , ընդ
 ինչ) . քափանցել

Թափանցանց — (յինչ , ընդ ինչ) . քափանցել

ի Պար , ի պարու — . պարել , պար բռնել

5. ԱՆՑՈՒՑԱՆՆԵԼ

ԱՆՑՈՒՑԱՆՆԵՄ , ցուցի , ցո՝ , ներգ . Ան-
 ցունել , տեղէ մը տեղ տանիլ : Անցոյց ընդ
 ծովն կարմիր : Ս . Գիրք :

— Խօթել : Անցոյց ցիլ ընդ գլուխ նորա :
 Ս . Գիրք :

— Հեռացնել , մէկդի բնել : Անցո զանո-
 րէնութիւն ի ծառայէ քումմէ : Անցո յինչն
 զբաժակս զայս : Ս . Գիրք :

— Սահեցնել (օրերը եւն) . Եւ զամե-
 նայն ժամանակս ձմեռայնոյն ուրախու-
 թեամբ անցուցանէին : Ազար :

ԱՅՍ ԲԱՅՈՎ ՇԻՆՈՒԱԾ ՈՃԵՐ

Անցուցանել զանցուցանել . Գերազանցել .

— զգիւս , զմեհեանս . կուռքեր . տանա-
 ները վերցնել , ջնջել

— զմեզս . ներել

— Ընդ թիւ (ինչ) • համբել
Ընդ Կիրթ — (զոք) • կրթել
ի Հանդիսի — (ինչ, զոք) • ֆհհել, աչֆէ ան-
ցընել

Չարիս — (ընդ ոք) • չարիք նաացնել
(Շարունակելի)

Մ. ԱՍՔԱՆԱԶ

—•••••

ԸՆԹԱՅԲ ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

ՅԱՏԱԿԱԳԻԾ

Հոյակապ շէնք մը, հարտարաշէն մեքե-
նայ մը տեսնելով, իսկոյն կը խորհիմք Թէ
նոքա շինող մ'ունին եւ իրենք իրենցմէ
եղած չեն, եւ Թէ այդ շինող իմացական
էակ մ'է :

Եթէ մարդկային գործոց համար այսպէս
կը խորհիմք, հապա ո՞րչափ եւս առաւել
պարտիմք այսպէս մտածել տիեզերաց հա-
մար, ոյր յօրինուած անբաղդատելի կեր-
պով գերազանց է մարդոց գործերէն եւ
յորում կը տեսնուին այնքանի կարգ, ներ-
դաշնակութիւն, իմաստութիւն : — Ահուն
են տիեզերք, անթիւ աշխարհներ կը ընուն
միջոցը, ոգեւորեալ, կենսակիր... եւ ո՛չ
մին կը շեղի իւր օրէնքէն, իւր շաւղէն :

Դիտենք երկիրը, տունջեան եւ գիշերոյ,
քառեակ եղանակաց կանոնաւոր յաջոր-
դութիւնը, եւ նոցա արդիւնք. — անթիւ
էակք կ'ապրին երկրի վրայ. ամէնքն իրենց
վախճանն ունին եւ յայն հասնելու միջոց-
ներ, բնագոյնք : — Նախախնամ էակ մը
չե՞ն ծանուցաներ այս ամէնքն. — մօր մը
գուծը, կամը որով ի ծնանել մանկան կը
լցունին նորա ստինք, ինքնին միայն փաստ
մը չե՞ն իմաստուն եւ նախահոգ էակի մը
գոյութեան, որ կը հսկէ իւր ձեւակերտից
վրայ : — Դիտէ՛ գիշեր ատեն աստղայից
երկնից տեսարանը. ծաղկունքը դաշտին,
վերջապէս անհամար անպատում գեղեց-
կութիւնքն ու սքանչելիքը բնութեան, եւ
չե՞ն գոչեր Թէ « Կայ Աստուած » : Ահա՛
գեղեցիկ նիւթ մը ձեզ խորհրդածելու եւ
գրելու :

ԸՆԴՂԱՅՆՈՒՄՆ

Երբ կը տեսնեմք մի շինուած հոյակապ
և մեծակաւոյց, կը մտածեմք իսկոյն թէ մի
հանճարեղ ճարտարապետ յղացած է նորա
յատակագիծն և հսկած նորա շինութեան
վերայ :

Նոյնպէս երբ կը տեսնեմք մի մեքենայ
ճարտարաշէն և բարեյարմար, որոյ մէն մի
մասն ունի զիւր պաշտօն և կը կատարէ զայն
առանց զայլս արգելոյ, այնպէս որ հսկայ
մեքենային անիւք ողջոյն կը թաւալին դիւ-
րաւ և հեշտիւ՝ ծառայելով նպատակին որոյ
համար կազմեցաւ գործին, կը խորհիմք ան-
դէն թէ մի ուշիմ մեքենագիտի մտաց և
գիտութեան արդիւնքն է այդ :

Այո՛, կը խորհիմք թէ ո՛չ շինուածն այն
մեծագործ և ո՛չ մեքենայն հրաշագործ չեն
արգասիք գիպուածոյ, և չկարէին լինել ե-
թէ մի խմաստուն հանճար չ'ուայր նոցա
ծնունդ :

Եթէ արուեստական գործոց համար այս-
պէս, ի՞նչ պէտք է ուրեմն մտածել տիե-
զերաց զարմանակերտ յօրինուածոյն, կենաց
հիանալի կերպակերպ երեւոյթներուն և
ընդհանրապէս բնութեան ամէն կարգի ըս-
քանչեւեցն համար : Ո՛չ տալքէն այն կար-
գըն, այն ներդաշնակութիւն, այն գեղեց-
կութիւնք և այն վսեմութիւնք զորս կ'ըն-
ծայեցնեն մեզ բնութեան իւրք և տեսիլք
անհամեմատ կերպիւ կը գերազանցեն մարդ-
կային ձեւակերտից բովանդակ կանոնաւո-
րութիւնն ու գեղեցկութիւնն : Կարելի՞ է
ապա ընդունիլ թէ տիեզերքն չունի մի ի-
մացական արարիչ և թէ գիպուած ըրաւ
զայս ամենայն : Ի՞նչպէս հնար է որ նոյն
միտքն՝ որ ի տեսիլ մի արուեստական գործոց
իսկոյն կը հետեւցնէ թէ մի արուեստագիտի
հանճարոյն և ճարտարութեանն է պտուղ՝
կարենայ այլազգ խմաստաւորել արարչու-
թեան վեհաշուք տեսարանին առջեւ և վա-
րանի ընդունիլ մի ամենիմաստ և ամենար-
ուեստ արարչի գոյութիւնն :

Ի՛նչ անհուն է տիեզերք. մեր երկրագուն-
տըն, իւր բոլոր մեծութեամբն, մի աննշ-
մարելի կէտ է միայն անսահման միջոցին մէջ
զոր կ'ողեւորեն անհամար աշխարհներ մեծ,
յոյժ մեծ քան զերկիր. և սակայն ամէն
ինչ կը շարժի կատարեալ կանոնաւորու-
թեամբ և չափով, և անհունութեան դաշ-
տաց մէջ կը թաւալին գունտերն այն կեն-

սակիր տուանց իրերաց բաղխելոյ և առանց մազիւ չափ վրիպելոյ շաւղէն որ գծուած է իւրաքանչիւրում ի նոցանէ :

Ո՛րպիսի կանոնաւոր կարգաւ երկրի վերայ կը յաջորդեն միմեանց լոյսն ու խաւար և եղանակք քառեակ , և այս գեղեցիկ յաջորդութենէն կը բղխին մեր աշխարհի ամէն բարիք և վայելչութիւնք : Եղա՞նք որ արեգակն յապաղէր ծագել ի սահմանեալ ժամու , կամ գիշերն յամէր տարածել զիւր քող վաստակաբեկ բնութեան վերայ և հանգուցանել զնա :

Մինչ Զմերան սառամանիք կը կախեն զհող երկրի և յարմար կը գործեն զայն սերմանահանին երկոյ , ո՞չ ապաքէն կը հասնի Գարուն երիտասարդ իւր գեղեցիկ օրերով որ հրաւէր կը կարգան մշակին վաստակոյ , և յետոյ Ամառն որ իւր ջերմութեամբ կը հասունցունէ զպտուղս , և վերջապէս Աշունն սառտածուն որ կը պսակէ տարին պարգեւօք :

Անթիւ են էակք որք կը շնչեն միայն մեր հողադէտոյն վերայ . ամենեքին ունին իւրեանց ճակատագիր . և քանի՞օն քաջադէպ են միջոցքն որք շնորհուած են նոցա որպէս զի գիւմեն ի նպաստ իւրեանց կենաց . ի՞նչպէս հզօր բնագոյմունք կը մղեն զինքեանս առ այն ինչ որ կարեւոր է ի լրումն այդ ճակատագրի :

Ահա՛ կը ծնի մանուկն , մերկ և տխւղձ . մի անծանօթ աշխարհի մէջ յանկարծ անկած կ'զգայ զինքն . չգիտէ ինչ . թէ թողուս զնա , պիտի կորնչի անտարակոյս . բայց տե՛ս դա կինն — իւր մայրն — որ մի անհուն գորովով կը գրկէ զնա և նորա շքութանց կը մատուցանէ այն կենսատու հեղուկն որ ճի՛շդ այդ վայրկենին կ'սկսի ծորիլ իւր ստեանց ալբերէն : Ի՛նչ խնայողն և նախահոգ խնամք :

Այսպէս ամենուրեք են սքանչելիք . ամենուրեք են կանոնաւորութիւն և ներդաշնակութիւն : Յո՛ր վայր և դարձնեմք մեր աչերն ի բնութեան , գեղեցկութիւն և վսեմութիւն յապուշ կը կրթեն զայնս և կը յափշտակեն մեր միտքն : Անհունապէս մեծըն և անհունապէս փոքրն միանգամայն լի են խորհրդովք :

Ո՞վ է այն մահկանացուն որ , միմիայն գիշեր ատեն բարձրացնելով աչքն ի կամարըն աստեղազարդ կամ խոնարհեցնելով ի

մին ի շնորհալից ծաղկանց երկրի , չգոչէ իւր սրտին խորէն « Կա՛յ Աստուած : »

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

— ❦ —

ԸՆԹԱՅԲ ԲՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻԲ

(Տես քիւ 11)

Բնագիտական վիճակի մարմնոց (Etats physiques des corps) . — Նիւթն երեք վիճակի մէջ կը ներկայանայ մեզ հաստատուն , հեղուկ , և կազային :

Հաստատուն վիճակի մէջ մարմինք քիչ շատ պինդ են և կը սահան որոշ ձև մը և ծաւալ մը . կրնան գործածուիլ ձեռաց մէջ տաշուիլ , կտրուիլ , ծռիլ , և այլն . օրինակ՝ փայտը , քարերը , մետաղները , սառոյցը : Այսպիսի մարմնոց մէջ մասնկային ձգողութիւնը աւելի է և մասնիկք իրարու վրայ հաստատ կը մնան . այս է որ կ'ըսուի թէ հաստատուն մարմնոց մէջ կադոզութիւն (cohesion) շատ կայ :

Հեղուկ վիճակի մէջ մարմինք թոյլ են բուրովին և մեր մասնեքուն տեղի կուտան երբ դաշինք : Թէպէտ որոշ ծաւալ մը ունին , բայց որոշ ձև մը չեն կրնար պահել , որովհետեւ մասնկային ձգողութիւնը այնքան տկար է որ մասնիկք իրարու վրայէ կը սահին : Օրինակ՝ ջուր , գինի , կաթ , քարիւղ : Երկրի կշռողութիւնն հեղուկները կը հոսեցնէ , կը ծաւալէ . ամանի մը կողերն միայն կրնան արգիլել զանոնք որք խալոյն ամանին ամէն խորշերն լեցնելով անոր ձևն կ'առնուն :

Կազային վիճակի մէջ մարմինք իրենց յատուկ ո՛չ ձև ունին և ո՛չ ծաւալ , որովհետեւ տարածական են , այսինքն անդադար ընդարձակուելով կը գրաւեն ամէն միջոց որ իրենց ներկայացուի . այսպէս են օդ , թըթուածին , ջրածին ածխային թթու և այլ կազեր , նաև շոգիներն : Կազային մարմնոց մէջ տարածական զօրութիւնը շատ աւելի ըլլալով՝ անոնց մէջ մասնկային ծակոտիկները անհամեմատ կ'ընդարձակէ , և այս՝ ամէն կողմէ հաւասարապէս . իրենց այս յատկութիւնը surabondance (expensibilité) կը

կողուի: Կազերն ալ հեղուկներուն պէս ամանէ աման կը հոսին, ուստի երկուքն ալ հաւասարապէս կ'անուանին հոսուն (fluide):

Քանի որ կազերն անդադար կ'աճին ծաւալով, երբ կազ մը պարփակենք ամանի մը մէջ, անոր տարածականութիւնը ամանին կողերուն վրայ ճնշում յառաջ կը բերէ որուն պէտք է դիմադրեն այդ կողեր, ապա թէ ո'չ ամանը կը խորտակի. այս ճնշումը կը կոչուի կազերուն առաձիգ զօրութիւնը (force élastique):

Մարմնոց երեք վիճակներուն սահմանը կը կրկնենք հոս հետեւեալ կերպով ամփոփելով. հաստատունները որո՞ւ ձեւ եւ ծաւալ ունին. հեղուկ ունին որո՞ւ ձեւ, բայց չունին որո՞ւ ձեւ. կազերն չունին ո'չ ձեւ եւ ոչ ծաւալ:

Ամէն մարմին առանց իւր բնութիւնը փոխելու կրնայ վիճակ փոխել, երեք վիճակներէն ալ անցնել՝ երբ առաւել կամ նուազ տաքցնելով աւելցնենք կամ նուազեցնենք իր մէջ տարածական զօրութիւնը: Այսպէս, սառոյցը հաստատուն է, ջերմութեամբ կը հալի հեղուկ կ'ըլլայ, աւելի մեծ ջերմութեամբ կը շոգիանայ կազային կ'ըլլայ. ընդհակառակն՝ շոգին պաղելով ջուր կ'ըլլայ, ջուրը պաղելով սառ կ'ըլլայ: Ուրիշ մարմնոց համար ալ այսպէս հասկնալ. միայն թէ չենք կրնար ամէն մարմնոց համար արտադրել այն մեծ ջերմութիւնը որով կրնայ հալիլ, կամ այն մեծ ցուրտը որով կրնայ հեղուկանալ կամ հաստատունի վերածուիլ. այսու հանգերձ չէ մնացած կազ մը որ հեղուկի չը դառնայ, և ասոր համար գործածած են ո'չ թէ միայն ցրտութիւն, այլ և տարօրինակ ճնշումներ: Կան սակայն մարմիններ ալ որոց բաղադրութիւնը կը փոխուի ջերմութեամբ. այս կարգէն են փայտը, թուղթը, կրաքարը, և այլք որք չեն կրնար հալիլ, հեղուկ ըլլալ:

(Շարունակելի)

ԵՆՈՎՔ ԹԻՑԵԱՆ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԸՆԹԱՑՔ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԲԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ⁽¹⁾

ՀԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԵԼԵԼՔ

ՃԵՆԲ

Քիմիք. — Կանխիկ իրօսականութիւնն՝ որ հիմնեալ է նախնեաց աւանդութեանց և սովորութեանց վերայ՝ ամփոփուած է ի չորս նուիրական մատեանս (Քիմի):

Չորս Քիմիկերն են. Ա. Ի-Քիմիկ, ձեռնաց իմաստասիրութիւնը. Բ. Լի-Քիմիկ, ծիսից և արարողութեանց գիրքն. Գ. Շի-Քիմիկ, երգոց և օրհնութեանց գիրքն և Դ. Շու-Քիմիկ, օրինաց, բարուց և վարչութեան գիրքն: Այս Քիմիք, մասնաւոր Շու-Քիմիկ, կը պարունակեն բաց ի առասպելախառն պատմութիւններէ և կրօնական պատուէրներէ՝ վարելու արուեստն, քաղաքական օրէնքներ և իմաստուն առածներ (apophtegme):

Կանխիկ իրօս. — Յետ յոգնաթիւ իմաստուն և բարեսլաշտ իշխանաց, նախնեաց կրօնն եղծուած էր, ներքին կոխք բազմացած, աւազակութիւնք տակաւ սովորութիւն դարձած էին, և այնպէս ձեռնաստան գայթի գայթ կը գլորէր յանդուգն կործանեան, երբ ծնաւ Կոնփիլիփոս (Քոնկ-Ֆու-Չէ), Շան-Լիանկ-Չէ ծեր կաշմուռն զօրականին որդին: Կոնփիլիփոսի մայրն Զինկ-Չայ, որպէս կ'ըսէ աւանդութիւնը, ըստ ազգարարութեան երկնային պատգամի մը գնացած էր յուխտի Նի լեռան, ուր քարայրի մը մէջ ծնաւ զնա: Մանուկն Կոնփիլիփոս բուռն սիր ունէր յուսումն, մասնաւորապէս պատմութեան իմաստասիրութեան, և խնամով կ'ուսումնասիրէր իւր երկրին անկման պատճառները: Կանուխ ամուսնացաւ, բայց, որպէս և կը պատահի վատտակաւոր երկասիրաց, նորա հոգին չստեղծ աշխարհային դիպուածոց. ամուսնական կենաց մէջ ձանձրոյթ և դժգոհութիւն զգաց, ուստի բաժնուեցաւ իւր կողակցէն որ ծնած էր նմա ուսար մի: Հրաժարեցաւ իւր կարեւոր պաշտօններէն և ա-

(1) Տես քիւ 11,

ունձնութեան մէջ պարտապէս իմաստասիրական խուզարկութեամբ. և մինչ 22 տարեկան էր՝ սկսաւ իւր առաջին քարոզութիւնը:

Կոնփիւկիոսի աշակերտք, մանաւանդ Մէնկ-Ձէս, մեծաւ եռանդեամբ տարածեցին նորա վարյալեցութիւնը:

Վարչութիւն. — Ի ձեռնաստան, որպէս ի հնումն, նոյնպէս այժմ, քաղաքական կարգ և կանոնք նախապետական վիճակի մէջ են: Հայրը բացարձակ իշխանութիւն ունի իւր ընտանեաց վերայ: Ինքնակալն է միահեծան տէր. նորա իշխանութիւնը հիմնուած է աւանդութեանց և սովորութեանց վրայ: Վարչութիւնը աստուածապետական է, հաստատուած հնաւանդութեան եւ կոյր հպատակութեան վերայ: Վարչութիւնը կը նմանի ճնշիչ մեքենայի մը, ուստի ձենք դանդաղ, անզօր, ստրուկ և նուաստ ժողովուրդ դարձեր են և յետին յիմարութեան մատնուած:

Ճարտարութիւն. — Ձենք, որպէս կը կարծուէր երբեմն, չեն բարբարիկ. նոցա քաղաքակրթութիւնն, որպէս տեսաք, է աշխարհի հնագոյն քաղաքակրթութեանց մին՝ տեղական հանգամանաց ազդեցութեան ներքեւ ծնած ծաղկած: Ձենաց ծառայութիւնն և ազգի ազգի ճարտարութիւնը: Հողագործութիւն և շերամարտութիւն նուիրական զբաղումներ կը համարուին յաջըս ձենաց: Հողագործութեան վեհ պաշտպանն է ինքնակալն, իսկ շերամարտութեան՝ ինքնակալուհին: Ձենք ժողովրդեան պատմութեան կենաց ծառայն չորացեալ բազուկն համարուած են, կամ կը նմանին զմըռս սեալ մետաքսապատ մոխրայի մը մեհենադըրոշմներով զարդարեալ, հակառակ իրենց մեքենայական ճարտարութեան:

ձեռնակոն լեզու. — Ձենական լեզուն կը բաղկանայ 450 միավանկ և անփոփոխ բառերէ, (բայց գրական լեզուն ունի հազարաւոր նշաններ, ոյց իւրաքանչիւրը կը յայտնէ յատուկ գաղափար մը): Այս բարբառը քերականութիւնն չունի, այսինքն ոչ փոփոխութիւն, ոչ հոլովումն եւ խոնարհումն. անունը, բայց, մակբայը չեն զանազանուիր, բայց ընդհանրապէս ենթակայն բայէն յառաջ կը դրուի: (1) Ո՛ր և իցէ բառի

նշանակութիւնը կ'որոշուի փոխադարձ յարաբերութիւններէ, և ո՛ր և իցէ բառ կրնայ յայտ առնել 30—40 գաղափար:

Աղբիւրք հեռական հաղափարներուն պատմութեան. — Ժէօրժ Վէպեր, Տիեզերական պատմութիւն. Մաքս - Միլլեր, Գիտութիւն լեզուաց. Ժակիէ Գլեման, Արդի կրօնք եւ Բիթօն, Աշխարհագրութիւն:

(Շարունակելի)

ԴԱԻԻԹ Յ. ԽԱՉԿԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆՔ

ՈՒՍՈՒՄՆ ԴԱՍԵՎԱՆ ՀՆՈՒԹԵՆՆ(1)

ՎէՊԲ Ի ՏՐՈՎԱԿԱՆ ԴԻԾԱԶՆԵՐԴՈՒԹԵԱՆՑ
ԸՍՏ ՀՈՄԵՐԻ ԵՒ ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆՑ

2. ՀԱՐՍԱՆԻՔ ՊԵՆԵԻՍԱՅ ԵՒ ԹԵՏԻՍԱՅ

Պելիոն¹ լեւան վերայ Պելլոս², Էակեայ որդին, ամուսնացաւ Ներեւայ³ դուստր դեղեցիկ թեախայ հետ: Ամենայն անմահք, Ջէս⁴ և Հերա⁵, իշխանք Ողիմպոսի⁶, Աթենա⁷ և Արէս⁸, երկօքին անգէն, Ապոլլոն և Արտեմիս⁹, Ափրոդիտէ¹⁰ և Հէփեստոս¹¹, Ժամք¹² և Շնորհք¹³ և Մուսայք¹⁴ և համօրէն Ներէիդայք¹⁵, քորք հարսին, եկան Պելլոսի տունն ինդակից լինել և ընծայաբեր ամուսնացելոց: Անդամներքին անձնատուր եղան ուրախութեան, Գանիմէդ¹⁶, Արամազդայ պատանի մատուաւն, կը ընոյր անուշաբոյր նեկտարն ոսկի բաժակաց մէջ, ոսկեծամն Ապոլլոն կիթառ կը հարկանէր, իսկ Մուսայք կ'երգէին իննածայն նուագ, և Շնորհք և Ժամք և այլ մանկամարդ գիցուհիք՝ ձեռն ի ձեռն յողած՝ պար կը յօրինէին բոլորաձև, յոր կը խառնուէին կաքաւիով Արէս և Հերմէս¹⁷ և այլ երիտասարդք: Սակայն այս բազմազուարճ խնջոյքն խռովեց Հեռըն¹⁸ առ ցասման զի ինք միայն չէր հը-

(1) Մաքս. Միլլեր, լեզուագիտութիւն, 311. 312:

(1) Տե՛ս թիւ 3.

բաւիրուած այդ անխռով հանդիսին, եւ սորա համար, անտես իմն, կը գլորէ դիցուհեաց մէջ ոսկի խնձոր որոյ վերայ կայր գրեալ «Գեղեցկագունին»: Եւ ահա իսկոյն յօտն կ'ենէին երեք աստուածուհիք, Հերա և Աթենաս և Ափրոդիտէ, և իրարմէ կը յափշտակէին խընձորն: Եւ քանզի երեքին ևս կը վիճէին գեղեցկութեան համար և ո՛չ ոք տեղի կուտար այլում, դատաւոր կացուցին զԶևս: Բայց Զևս, վախնալով թէ մի՛ գուցէ իւր վճիռն ի նպաստ միոյն վըշտացնէ միւս երկուքն, աստուածուհիներն Հերմէսի միջոցաւ յղեց առ Պարիս¹⁹, որպէս զի նա դատէ և տայ խնձորն գեղեցկագունին:

(Շարունակելի)

Թարգմ. ի Յունէն

Ու. Յ. ՊԵՐՊԵՆՔԱՆ

Մանօրութիւնք յաւելեալք ի րարգմանէն

2—1. Պելիոն է չղթայ սեպեցեալ լեռանց ի Թեսաղիա: Իւր կողերց վրայ կային անտառք և գագաթան վրայ մեհեան մի Արամազդայ: Այս լեռ նշանաւոր եղած է դիցաբանութեան մէջ. մին էր այն լեռնէրէ զորս հսկայք մի գմիով բարգեցին պաշտրելու համար երկնից թագաւորն իւր բարձրագահ բնակարանին մէջ յովիմպոս: Յաճախ տկնարկութիւն կը լինի դրակաւութեան մէջ Պելիոնի և Օսսայի զորս հըս կայք դիպեցին միմեանց վրայ: Մերձ ի գագաթն կայր քարայրն Քիրոն կենտաւրոսին. այս լեռան վրայէն կարուած էր փայտն որով շինուեցաւ Արգոյ անուն նաւն որ ծառայեց Արգոնաւորդաց հռչակաւոր արշաւանին ի Կողքիս:

2. Պելեիս էր որդի Էսկեայ և հայր Աքիլլեայ: Անգգուշութեամբ սպաննած ըլլալով իւր վերջին եղբայրն՝ զՓոկոս, իւր հայրն վանեց զինքն Եգին կղզիէն ուր կը թագաւորէր: Պելեոս ապաւինեցաւ ի Փլթիա (Թեսաղիոյ մէջ), որոյ թագաւորն եւրիտոն սրբեց զինքն իւր ոճրէն և տուաւ նմա ի կնութիւն իւր գուստրն՝ Անտիգոնէ իւր թագաւորութեան մէկ երրորդ մասին հետ: Բայց դարձեալ յակամայիցս սպաննելով իւր աներն Կալիտոնի հռչակաւոր որսորդութեան մէջ ուր ընկերացեր էր նմա, երկրորդ անգամ վարեց թափառիկ կեանք

մը. ի վերջոյ ապաստանեցաւ ի Յոլիոս, որոյ թագաւորն Ակաստ սրբեց զինքն դարձեալ: Անդ Անտիգամիա, կինն արքային, տարիացաւ նմո, այլ մերժուելով ի նմանէ, զրպարտեց զնա իւր ամուսնոյն՝ որ հրամայեց կախել զնա Պելիոն լեռան վրայ: Պելեոս յաջողեցաւ իւր կապերը կտրել և, սպաննելով զԱկաստ և իւր կինն, թագաւորեց երկրին: Իւր առաջին կնոջ մահուանէն յետոյ ամուսնացաւ Թետիսայ հետ, որ էր մին ի Ներէիդայց: Ճակատագրեալ էր սմա կին լինել մահկանացուի. բայց, իրրեւ զՊրոտոս, ունենալով զօրութիւն յայլ և այլ կերպարան փոփոխուելու ըստ կամի, Զանաց խուսափել Պելեոսէն. այլ սա, Քիրոն կենտաւրոսէն խրատեալ, զգուշութեամբ պահեց զդիցուհին մինչև որ նորս հաւանութիւնն ստացաւ: Այս հարսանիք կատարուեցաւ Պելիոն լեռան վերայ ուր հրաւիրուեցան ամենայն դիք բաց ի Հեռէն, որպէս կը սլառմուի ի վեր անդր: Աքիլլէս եղաւ պտուղն այս ամուսնութեան: Տրոլական պատերազմին չկրցաւ ընկերանալ իւր որդւոյն, քանզի ծեր էր. մնաց ի Յունաստան և ապրեցաւ յետ մահու իւր որդւոյն: Աքիլլեայ բացակայութեան ատեն Ակաստայ որդիք գահընկէց ըրին զնա:

3. Ներեսիս, գիք ծովային, Ուլլէանու և Տեթիսայ որդի, ամուսնացաւ Դորիսի հետ յորմէ ունեցաւ յիսնեակ Ներէիդայքն: Կը ներկայացուի իբրեւ խմաստուն և անխալ ծերունին ծովու, որոյ խորոց մէջ կը բնակի. իւր իշխանութեան սահմանն է մասնաւորապէս Եգէական ծովը, յորմէ մերթ իւր կոչուին Եգէական: Ինչպէս ծովու այլ աստուածներ, և սա կը համարուէր զապագայն գուշակելու և մահկանացուաց այլ և այլ կերպարանօք երևելու ձիրքն ունեցող: Արուեստագիտական գործոց մէջ կը ներկայացուի, այլ ծովային դից նման, կնիւններով յօնից վրայ ու կրծոցն և երկնակապոյտ մօրուքով:

4. Զեիս է Արամազդէն ըստ Յունաց, մեծագոյնն ի դից: Կը կոչուի Հայր դից եւ մարդկան, վեհագոյնն և հզօրագոյնն յանմահս որում ամէն այլք պատկառ ու հնազանդ կան: Նա է գերագոյն իշխան և իրաւարար. ամենայն ի նմանէ կը բղխի, ըստ հաճոյս նա կը բաշխէ մարդկան բաքիքն ու չարիքը, և ճակատադիրն իսկ հնազանդ

կայ նմա: Իւր ղէնքն են շանթքն ու փայլատակունք, և երբ շարժէ իւր վահանը՝ կը յարուցանէ հողմ և ամպրոպ: Էր որդի կըռնոսի և Հռէայ, և եղբայր Պոսիդոնի, Հադէսի (Պղուտոն), Դեմետրի, Հերայ որոյ և ամուսին: Երբ ինքն և իւր եղբարք բաժանեցին իրենց մէջ աշխարհի իշխանութիւնը՝ վիճակաւ, Պոսիդոն առաւ ծովը, Հադէս՝ դժոխքը, ինք՝ երկինքն ու վերին մարզերն, այլ երկիրն մնաց կալուած հասարակաց: Կը համարուի սնեալի Կրետէ, ուր իւր մայրն Հռէա փութաց ծածկել իւր որդւոյն ծընունդն, ըստ խրատու Ուրանոսի (երկինք) և Գէայ (երկիր), փախցնելով զայն հօրմէն որ ի ծնանելն կը լափէր իւր որդիքն և որուն առջեւ այն անդամ քար մը դրած էր փոխանակ նորածնին: Կռնոս յետոյ ստիպուեցաւ դուրս տալ իւր կուլ տուած որդիքն և նախ այդ քարը զօր յետոյ ուրեմն Զեւս դրաւ ի Դեդփիս: Զեւս զօրանալով ազատեց Կիկլոպներն ալ՝ զորս Կռնոս չըլթայած էր, և սոքա ի ցոյց երախտագիտութեան շանթն ու փայլակները դարձնեցին իրեն: Սոքա և Հարիւրձեռնեայ (hecatonchires) հսկայքն, Բրիարեւս, Կոտտոս և Գիւէս, զորս նոյնպէս ազատեց Տարտարոսն ուր արգիլեալ էին Կռնոսի հըրամանաւ, օգնեցին իրեն այն կռուոյն մէջ զոր իւր եղբարց հետ մղեց իւր հօր և Տիտանայ դէմ: Զեւս յաղթեց, գահընկէց ըրաւ Կլոնոս և զՏիտանոս գահալիքեց ի Տարտարոս ուր պահեցին զնոսա Հարիւրձեռնեայքն: Այսպէս նա եղաւ վեհագոյն տէր տիեզերաց և ընարեց իւր կին նախ զՄեաիս (անձնաւորութիւն խմատութեան): Երբ սա յղացաւ, վախնալով որ մի՛ գուցէ քան զինքն խմատուն և հօր զաւակի մը ծնունդ տայ, լափեց զայն յղութեան առաջին ամսոյն մէջ, և յետոյ ինքն ծնունդ տուաւ Աթենասայ (խմատութեան զիցուհւոյն) որ իւր ուղեղէն դուրս ելաւ սպառազէն: Յետոյ Զեւս եղաւ հայր Ժամուց և Բախտից, երեք Ծնորհաց, Պերսեփոնէի, Մուսայից, Ապոլոնի և Արտեմիսեայ, Հէրէի, Արէսի և Հեփեստեայ և գիւցազանց ոմանց զորս ունեցաւ իւր այլ և այլ կիներէ, աստուածուհի կամ մահկանացու: Այսպէս Ողիմպական երկոտտասն մեծ դիւք և դիցուհիք, բաց յայլոց, կը սերին ամէնքն ալ ի Կռնոսէ: Քերթողք կ'ընծայեն Արամազդայ

բազմաթիւ վերադիրներ, ոմանք այն տեղեաց անուններէն առնուած յորս մեհեան ունէր, այլք իւր պաշտօններէն ու ստորագիլիքէն հանուած: Հոմերոս յաճախ կը կոչէ զնա ամպրոպային, ռանքընկէց, ամպագլուխ: Նուիրական էին իրեն արծիւը, կաղնին և լերանց կատարք, և ընդհանրապէս կը զոհուէին իրեն այծ, ցուլ և կով: Իւր խորհրդական նշանակքն են արծիւ, շանթ և յաղթութեան մի պատկերն զոր ի ձեռին ունի, մերթ և եղջիւր մ'առատութեան:

5. ՀԵՐԱ Է քոյր և ամուսին Զեւսի, այլ ո՛չ և ինքն դշխոյ դից և մարդկան. յետոյ ուրեմն նկատուեցաւ թագուհի երկնից: Թէ և յիշականին այլ աստուածք կը մատուցանեն առ Հերա զնոյն յարգանս զոր առ Զեւս կ'ընծայեն, և սա ինքն կը լսէ նորա խրատուց և իւր գաղտնիքն կը յայտնէ նմա, այլ իշխանութեամբ Հերա յոյժ ըստոր է քան իւր ամուսինն ու կը պարտի նմա հնազանդութիւն անպայման: Հերայի կ'ընծայուի սէգ ու նախանձոտ բնաւորութիւն. յաճախ մէձեր ունեցած է իւր ամուսնոյն հետ, որ անդամ մ'ամպերէն վար կախած է զայն ձեռքերը շղթայեալ և ոտքերուն սալեր կապուած: Անողոք է իւր հեռն ընդդէմ բոլոր այն որդւոց զորս Զեւս ունեցած է մահկանացու կիներէ, ինչպէս և նոցա դէմ որք իւր գեղեցկութիւնն արհամարհած են: Զեւս ի նմանէ ունեցաւ զԱրէս և զՀերէ, իսկ զՀեփեստոս Հերա յղացաւ առանձին՝ փոխանակ զի Զեւս ալ առանձին ծնունդ տուած էր Աթենասայ: Կը նկարուի իբրեւ կին պերճաշուք, հասուն հասակաւ, գեղեցիկ ճակով, մեծ աչերով, լուրջ և ակնածելի դիմօք, և հերքն ապարօջաւ զարդարուն, յաճախ քօղ մը ձգած ետին, և մական ի ձեռին բազմած ի գահ, առ երի ունենալով սիրամարգ մ'որ նուիրական էր իրեն: Իբրեւ ինքն միայն բուն ամուսնացած յամէն դիցուհեաց Ողիմպոսի, կը նկատուի նաեւ դիցուհի ամուսնութեան և ծննդոց. կը պաշտուէր նա մանաւանդ յԱրքոս, որոյ մօտ ունէր չքեղ մեհեան, որպէս և ուրիշ մ'ի Սամոս:

6. ՈՂԻՄՊՈՍ Է նշանաւոր շղթայ լերանց Յունաստանի ի մէջ Թեսաղիոյ և Մակեդոնիոյ: Գլխաւոր գլուխն, Ողիմպոս լեռն (Լաւա), ունի 2972 մետր բարձրութիւն:

Անդ կը գնէին նախնի Յոյնք դից բնակարանն: Ըստ Հոմերի դիք ունին ի նմա իւրեանց պալատներն ցերեկը կը ժողովին Զեւսի տան մէջ, մանկագոյնք ի դից կը պարեն, և Մուսայք անմահից խումբը կը զուարճացնեն երգովք եւ քնարահարութեամբք: Ամպոց պատնէշ մը, որոյ դուռնք կը պաշպանեն ժամք, կը ծածկէ զայն մահկանացուաց աչերէն: Կան ուրիշ երկու Ողիմպոսներ ևս, մին ի Բիւթանիա (Պուսայի մօտ), Քէթիւ-Տաղ, որ ունի 400 մեդր բարձրութիւն, և միւսն ի սահմանս Բիւթանիոյ և Գաղատիոյ, Ալա-Տաղ:

7. ԱթենԱՍ է մին ի մեծ աստուածուհեաց Յունաց, յաճախ կոչուած Աթենաս-Պալլաս կամ Պալլաս: Դուստր էր սա Զեւսի, ծնած նորա ուղեղէն յոտից ցգլուխ սպառազէն, զի յառաջ քան զծնունդն Զեւս կըլնած էր նորա մայրն՝ զՄետիս (խմաստութիւն): Անձնաւորութիւնն էր միաւորեալ զօրութեան և խոհեմութեան: Իբրեւ պաշտպան երկրագործութեան, կը նկատուի ըստեղծիչ արօրոյ, հողաստներ, և այլ գործեաց մշակութեան: Օգտակար արուեստք և գեղարուեստք իւր պաշտպանութեան տակ էին: Յետագայ մատենագիրք կը համարեն զինքը մանաւանդ իբրեւ դիցուհի իմաստութեան և գիտութեանց: Պատերազմի ալ դիցուհի է, և իբր այն կընկարուի միշտ զինեալ, եգիսով ու ոսկեայ նիզակաւ: Մասնաւորապէս պաշտպանն էր Աթէնքի, զոր իւր անուամբ յորջորջեց, երբ, Պոսիդոնի հետ մրցելով, Զիթենին ստեղծագործեց: Ի սլափա իւրեան կը կատարուէին յԱթէնս համաթենական տօնք, որոց թափօրն էր հրաշակերտ քանդակեալ Պարթենոնի ճակատը, — մեհեան հոյակապ համակ մարմարեղէն՝ կառուցուած յանուն իւր (բարձրնոց կը նշանակէ յուն. կոյս), Աթէնքի միջնաբերդին վրայ: Զիթենին, օձն, աքաղաղն և բուէճ նմա էին նուիրական:

8. ԱՐԷՍ (Մառս, ըստ Հոմոմոց) առ Յոյնս էր աստուած պատերազմի, որդի Զեւսի և Հերայ: Կը ներկայացուի սիրող զռիւսք և զաղմուկ մարտից, զկոտորած մարդկան և զկործանումն քաղաքաց: Իւր վայրագ և արիւննուշտ բնաւորութեամբ ատելի էր դից և իւր ծնողաց իսկ: Հսկայակերպ այլ գեղեցիկ, սիրեց զԱստղիկ՝ գեղայ դիցուհին ու սիրուեցաւ ի նմանէ: Ըստ աւանդու-

թեան իմիք, սպաննեց Պոսիդոնի որդւոց մին պաշտպանելու համար իւր դստեր պատիւն, և ծովուց աստուածն բողբոջեց նորա դէմ առ դիւս Ողիմպոսի, որք յարեան գումարեցան Աթէնքի մէկ բլրոյն վրայ: Արէս արդարացաւ, և բլուրն կոչուեցաւ Արիսպագոս (Արիոս, Բաղոս, Արէսեան բլուր):

9. ԱՐՏԵՄԻՍ (Տիամա Հոռոմոց), մին ի մեծ աստուածութեանց Յունական դիցաբանութեան, էր քոյր երկուորեակ Ապոլոնի, դուստր Զեւսայ և Լետովայ վարսագեղին: Իբրեւ իգական Ապոլոն, նոյն գաղափարը կը ներկայացնէ: Նորա նման զինեալ յաղեղն ի նետ, կ'առաքէ պատուհաս և մահ ի մարդիկ և յանասունս. յանկարծական մահունք, մանաւանդ կանանց, իւր նետից արդիւնք կը համարուէին: Այլ, իբրեւ վիպոլոն, էր նաև խափանարար չարեաց, կ'սփոփէր ու կը բուժէր մահկանացուաց ցաւերը. մասնաւորապէս խնամածու էր ծննդաբեր կանանց, կը նկատուէր նաև իբրեւ դիցուհի հօտոց և որսոց: Իբրեւ զԱպոլոն, էր ամուրի, զգաստ, և ո'չ երբեք նուաճուած ի սիրոյ: ԶՈրիոն նետահար ըսպաննեց զի մեղանչած էր իւր պարկեշտութեան, և զԱկտէոն իփոխեց յեղջերու՝ քան զի լագանաց մէջ տեսած էր զինքն: Երբ իւր եղբայրն արեւու (Հելիոս) հետ նոյնացաւ, ինքն ալ Սելենեայ կամ Լուսնոյ հետ նոյն համարուեցաւ առ յապա:

10. ԱՓՐՈՂԻՏԷ (Վէնիս ըստ Հոռոմոց) է յունական աստուածուհին սիրոյ և գեղեցկութեան: Հոմերի Իլիականին մէջ կը ներկայացուի իբրեւ գուսար Զեւսի և Դիոնի, այլ յետագայ բանաստեղծք կը պատմեն զնա ծնեալ ծովու փրփուրէն, որով կոչուած փրփրածին, և ոտքն առաջի անգամ դրած ի Կիպրոս կղզի, որով և Կիպրածին յորջորջուած: Էր կին Հեփեստոսայ, այլ սիրեց և զԴիոնիսոս, զՀերմէս, զՊոսիդոն և զմահկանացուս Անքիսէս և Ատոնիս: Դեղեցկութեամբ կը գերանդանցէր զամէն դիցուհիս. ունէր նաև զօրութիւն շնորհելոյ այլոց գեղ և հրապոյր անդիմադրելի, և ո'վ որ ածէր նորա դիւթական դօտին՝ իսկոյն կը լինէր առարկայ սիրոյ և տենջանաց: Բոյսերէն մուրան, վարդն, խնձորն, մեկունն նուիրական էին իրեն, իսկ կենդանիներէն ճնճղուկն, սիրամարդն, աղաւնին, ծիծառն և տուարածահաւն, որք կը ներ-

կայացուին յաճախ իբրև իւր կառքը ձգող կամ իւր պատգամաբերք։ Արուեստագիտական գործոց մէջ կը ներկայանայ ընդհանրապէս իւր երոս կամ Կուբիտոն (Սէր) որդւոյն հետ։ Կիպրոս և Կիթերա կղզիք գլխաւոր վայրերն էին յորս կը պաշտուէր։ Իւր պաշտօնն ի Յունաստան թուի մտած Փիւնիկեցւոց ձեռքով, և ինքն նոյն ընդ սեմական Աստարդեայ։

11. ՀեֆեսՏՏՈՍ (Վիլլվէն Հոմերայեցւոց) էր աստուած հրոյ, ըստ Հոմերի որդի Զևսի և Հերայի, այլ ըստ յետագայ աւանդութեանց ծնեալ անհայր իւր մօրմէն։ Դարձեալ ըստ Հոմերի կազէր ի ծնէ, և այնպէս անհաճոյ իւր մօր որ սա Ողիմպոսէն ի վայր գահավիժեց զնա ու ծովու գիցուհիք զայն ընդունելով ինն ամ բնակեցուցին զնա Ովկէանու խորը քարայրի մը մէջ։ Յետ յերկին վերադառնալոյ, կուուոյ մը մէջ իւր մօր Հերայի կողմը բռնելով ընդդէմ Զևսի, աստուածոց Հայրն ոտքէն բռնելով վերստին վար նետեց, այս անգամ, ամբողջ օր մը գահավիժ իյնալէ յետոյ, հասաւ Լեմնոս կղզին։ Ըստ ոմանց այս անկում եղաւ պատճառ իւր կաղնութեան։ Ըստ որում հուրն է պլտանի ճարտարութեանց, նկատուեցաւ ապա և ճարտարագէտ։ Իւր ապարանքն յՈղիմպոս աստեղց հանգոյն չողջողուն էին և անկործան։ անդ էր իւր գործանոցն, ուր կային իւր սալն և քսան փուքք որք ինքնաշարժ կը գործէին ըստ իւր հրամանին։ Ինք շինած էր Ողիմպեան դից բոլոր պալատներն, որպէս և կուեց նորաձոյլ գէնքեր Աթլիէայ։ Յետագայ զրոյցք իրեն գործաւոր կուտան Կիկլոպներն, և դարբնոցը կը դնեն ո՛չ ևս Ողիմպոսի վրայ, այլ մի հրաբխային կղզւոյ մէջ։ Առ Հոմերի իւր կիներն է Քարիս, առ Հեսիոդեայ՝ Ագլայէ, մատաղագոյնն ի Շնորհաց, իսկ յՈղիմպեանին՝ Ափրոդիտէ։ Յունական արուեստի լուազոյն չըջանին մէջ կը ներկայացուի իբրև այր հուժկու, մօրուսաւոր, և կը ճանչցուի մուրճէն կամ մի այլ գործիքէ, ձուածն գդակէն կամ հանդերձէն որ մերկ կը թողու ուսն ու աջ բազուկը։

12. ԺԱՄՔ Զևսի և Թեմիսի դստերքն էին ու կը բնակէին յՈղիմպոս։ Էին արեգական պաշտօնեայք ու կը բանային երկնից դըրունքն։ Մերթ կը համարուէին օրուսն բաժանմանց հսկողք, և յայնժամ թուով էին

10 առ Յոյն, 12 առ Հոռոմս։ մերթ կը նկատուէին պահապանք եղանակաց, և այն ատեն հինգ միայն կը հաշուէին, Դիկէ, Իրենէ, Եւնոմիա որոց մէն մին կը հսկէր մի եղանակի, դարուն, ամառ, ձմեռ, և Կարսո ու Թալադիա, հսկողք աշնան։ Կը նկարագրուին մատաղք, գեղեցիկք, հոտաւէտք, և Շնորհաց հետ պարանցիկ, մինչ կ'երգէին Մուսայք դից զուարթ ահումբին մէջ։

13. ՇՆՈՐՀՔ (Պարիդայք) էին անձնաւորութիւն շնորհաց և գեղոյ։ Կը համարուէին Զևսի դստերք, և էին թուով երեք, Եւփրոսին, Ագլայէ և Թալիա։ Յաճախ կը նկարագրուին իբրև գից սպասաւորող։ Ի սկզբան զգեցեալ, այլ ապա անհանդերձ կը ներկայացուէին, գիրկընդխառն փարած միմեանց։ Շնորհ ու գեղ կը փոխանցեն այն ամէն բանի որ հաճոյ ու ազնուարար է դից և մարդկան։ Այլ մասնաւորապէս կը սիրեն բանաստեղծութիւնն, ուստի և բարեկամ են Մուսայից և նոցա հետ կը բնակին յՈղիմպոս։

14. ՄՈՒՍԱՅՔ ըստ առաջին մատենագրաց էին դիցուհիք ներշնչողք երգոց, իսկ ըստ յետին զրուցաց են պաշտպանք բանաստեղծութեան զանազան սեռից, թուով հաշուեալ երեք ի սկզբան, այլ յետոյ՝ միշտ ինն։ Կը համարուին Արամազդայ և Մնեմոսինեայ դստերք, ծնեալ ի ստորոտս Ողիմպոսի։ Ահաւասիկ նոցա անուանք և պաշտամունք։ 1⁰. Կլիթ, մուսայ պատմութեան, կը ներկայացուի նստած, ձեռքը բռնած թղթի գլան մը, կամ գրոց արկղով մը։ 2⁰, ԵիՏԵՐՊԷ, մուսայ քնարական բանաստեղծութեան կը նկարուի սրնգաւ։ 3⁰, ԹԱԼԻԱ, մուսայ կատակերգութեան և զուարթ կամ հովուական բանաստեղծութեան կը նկարուի կատակերգական դիմակաւ, հովուի գաւազանաւ կամ բաղեղան պոակաւ։ 4⁰, ՄԵԼՊՈՄԵՆԷ, մուսայ ողբերգութեան, կը ներկայացուի ողբերգական դիմակաւ, Հերակլէայ մահական կամ սրով, գլուխն բարունակաւ սրահուած և սղեր յոտս։ 5⁰, ՏԵՐՔՍԻՓՈՐ, մուսայ պարուց և երգոց, կը ներկարի քնար ի ձեռին։ 6⁰, ԵՐԱՏՈՎ, մուսայ սիրային բանաստեղծութեան և մեջկատակ խաղու։ սա ևս ունի մերթ քնար։ 7⁰, ՊՈԼԻՄՆԻԱ, կամ ՊՈԼԻՀԻՄՆԻԱ, մուսայ վսեմ երգոյ, ընդհանրապէս ներկայացեալ առանց խորհրդական նշանակաց, իբրև մտախոհ։

80, ՈՒՐԱՆԻՍ, մուսայ աստեղագիտութեան, կարկնաւ և երկրագնդիւ ներկայացուած. 90, ԿԱԼԼԻՈՊԷ, մուսայ գիւցաղներգակ բանաստեղծութեան. կը նկարուի պնակիտ և գրոց ի ձեռին ու մերթ գալարեալ թղթով կամ մատենիւ: Մուսայից սիրելի բնակարանն էր Բէօլիոյ մէջ Հելիոն լեռն, ուր էին Ագանիսլայ և Հիսլո-կրենայ նուիրական աղբիւրներն. Պառնասոս լեռն ալ նոցա նուիրական էր՝ հանգերձ կաստալիոյ աղբերք, առ սոսա մատուցեալ պատարագք էին հեղմունք ջրոյ, մեղրի և կաթի: Բանաստեղծք յօգնութիւն կը կարգային զիրենք. այլ նա որ համարձակէր մրցիլ նոցա հետ՝ կը պատուհասուէր խստիւ: Պիերոսի ինն դասերք, որք ուզած էին ի վեր գալ իրենց հետ, թոչնոց փոխակերպեցան, և Համբարուք (Sirènes), որք նոյն յանգըգնութիւնն ունեցան, կորուսին իրենց թեոյ փետուրքն, զորա Մուսայք իւրացուցին:

15. ՆԵՐԷԻԴԱՅԻ, յիսնեակի դասերք Ներկայ և Դորիսի, էին յաւերժահարսունք Միջերկրականի, մինչ Նայեագք էին Նիմփայք անուշ ջրոյ և Ովկէանիդայք՝ Ովկէանու: Սոցա նշանաւորագոյններէն էր Թետիս, որ ամուսնացաւ Պելէսի հետ և եղաւ մայր Աքիլլեայ: Իւրեանց հօր հետ կը բնակին ծովուն խորոց մէջ, և նախատաւոր են նաւարկուաց: Կը պաշտուէին Յունաստանի մէջ բազում տեղեր, այլ մանաւանդ նաւահանգստից մէջ: Արուեստագիտաց գործոց մէջ կը ներկայացունին սովորաբար իբրեւ գեղեցիկ աղջիկներ, այլ երբեմն քանդակեալ քարանց վրայ կը տեսնուին իբրեւ կէս աղջիկ կէս ձուկ:

16. ԳՆԵՒԻՄԷԻ, որդի Տրոփայ և Կալլիօքի, և եղբայր Իլիսի և Աստարակոսի, էր երիտասարդ անհամեմատ գեղեցկութեամբ. դիք զնա համարձին յերկին որպէս զի նեկտար մատուցակէ Ձևսի և ապրի ի մէջ անմահից: Ըստ ոմանց նոյն ինքն Ձևս արծուոյ կերպարանօք կամ ի ձեռն իւր արծուոյն զնա վերացուց, և Իդա լեռան վրայ տեղի ունեցաւ այս յափշտակութիւն: Աստուածոց հայրն միթարեց հրաշագեղ պատանւոյն հայրն նուիրելով նմա զոյգ մ'աստուածեղէն ձիոց: Աստեղագէտք դրին զայն իկարգի աստեղատանց Ջրհոս (Աքարիոս) անուամբ:

17. ՀԵՐՄԷՍ, (Սէֆիւռ ըստ Հռովմայեցւոյ), որդի Ձևսի և Մայիայ՝ դասեր

Ատլասայ, էր բանբեր և քարոզ գիւց, մանաւանդ Ձևսի, նաև դիք պերճախօսութեան, խոհեմութեան և հնարագիտութեան: Ծնաւ յԱրկադիա, Կիւլլէն լեռան վրայ քարայրի մը սէջ. աստի իւր յորջորջումն Կիւլլէնեան: Ծնանկէն քիչ յետոյ ցոյց տուաւ իւր բնական յօժարութիւնը որրանէն փախչելով և Ապոլլոնի եղներէն մի քանիները գողնալով: Ապոլլոն, թէ և գուշակութեամբ գտած էր գողնը և բողոք բարձած առ Արամազդ, այլ թոյլ տուաւ պահել նմա գողոնն ու բարեկամացաւ նորա հետ՝ դիւթութեամբ այն քնարին ձայնէն զոր Հերմէս կը հարկանէր, ինքն իսկ հնարած ըլլալով զայն լարեր դնելով կրիայի մը պատեանին վրայ: Հնարագիտութեան ոգին, որոյ անձնաւորումն էր, չէր մերժեր նենգն, երդմանազանցութիւնն ու գողոնն: Հեղինակ կը համարուէր բազմաթիւ գիւտերու, ինչպէս, բացի քնարէն, սրնգի, այբուբենից, թուոց, երաժշտութեան, աստեղագիտութեան, մարմնամարզից, կռուելու արուեստին, ձիթենեաց մշակութեան, չափուց և կշռոց և այլ բազում իրաց: Կը նկատուէր և Աստուած ճանապարհաց և պաշտպան ուղեւորաց, նոյնպէս և դիք առեւտրոյ և բարեյաջողութեանց. իբրեւ զոհից հնարող, էր ապա և զոհելեաց խնամակալ և ըստ այսմ մասնաւորապէս պաշտելի հովուաց: Ամէն մարդարանք նորա պաշտպանութեան տակ էին, որպէս մարմնամարզական խաղք և մրցութիւնք Յունաց: Կը նկարուի իբրեւ երիտասարդ, ոյր անդամք մարմնական հրահանգօք զարդացած են բարեյարմար ներդաշնակութեամբ:

18. ՀԵՐԻ («Eris յուն. Discordia լատ. ») էր դիցունհի գծութեան, քոյր և սիրող Արէսի և իբր զնա ցանկացող խաղմից պատերազմաց:

19. ՏԵՍԻ ի յառաջիկայն:



ԾԱՂԻԿԱՐԱՆ ԼԱՏՈՒԱԾԻ

ՅՕՏԱՐԱԶԳԻ ՄԱՏԵՆԱԳՐԱՑ

ՆԱԲՈԼԷՈՆԲ.

Կորացեալք որպէս ձիոր ըզգայ թէ գայ տէրն՝ Ասէին ցմիմեանս. «Ահա ծնանի մեծ ոմն. Պեաութիւնն անսահման սպասէ ժառանգ վաղիւ: Զի՞նչ այն իցէ զոր Տէր ունի տալ առնս այսմիկ

Որ, քան ըզկայսրը մեծ, քան ըզՀրոսփ
խալի տառաք,
Ծըծէ՛ ձըգէ՛ ի բախտ իւր զազգի մարդկան
բախտ» :

Մինչ նոքա խօսէին, ամպ սլայծառ և խորին
Ցելաւ, տեսաւ կանգուն ի վերայ աշխարհի
Կանխասահմանեալ մարդն,
Եւ ազգք բերանաբաց լուռ և եթ՝ մընային,
Զի բարձեալ զերկոսին ձեռնն ընծայէր
երկրի

Նա մանուկ նորածին :
Եւ ինքըն, իրքայեալ գոռութեամբ քիթն
հըզօր :
Բազուկք նորա երկու ցայնժամ կծկեալք ի
կուրծս :

Քակէին հոսսի ուրեմն :
Իսկ մանուկն, ապաստան ի ձեռքըն հայ-
րենիս,
Ողողեալ փայլակամբք ի բըբաց խարտեչից՝
Շողայր ի միջոցի :
Իրբ և ետ տեսանել զլուրոյ գահուն ժա-
ւանդ

Ազգաց հընոց, որպէս և հինաւուրց թա-
գուց,
Խուճապեալ յառեալ զակն յոր ոք էր թա-
գաւոր,
Իբրեւ զարծուի սլացեալ ի սար մի բարձ-
րաբերձ
Գոչեաց լի խնդութեամբ, և ճոխութեամբ
մեծաւ :

«Հանդերձեալն, հանդերձեալն, հան-
դերձեալն ի՛մ է, ի՛մ»

Ո՛չ, չէ՛ քո՛ հանդերձեալն,
Աստուծոյ է այն, տէր :
Յո՛րժամ և ժամ հընչէ,
Բընաւք տան մեզ հրաժեշտ
Հանդերձեալն, ո՛վ խորհուրդ :
Ամենայն իրք երկրիս,
Փառք, յաջողուած զինուց,
Թագ սլայծառ արքայից,
Յաղթութիւն բոցաթեւ,
Տենչք փառաց յաջողեալք,
Ի մեր վերայ հանգչին
Որպէս թուչուն ի յարկս :

Որչափ և բուռն է ոք, թէ՛ ծիծաղի, թէ՛
լայ,

Ոչ զորէ տալ խօսել քեզ, և ոչ տարաժամ
Ըզցուրտ քո ձեռն բանալ,
Ո՛վ ցընորք համբ, ո՛վ մեր ուրուական,
ո՛վ հիւր մեր,

Խուճապ, որ դիմակաւ պնդիս միշտ ըզմեր
կնի,

Եւ զոր կոչեն վաղիւ :
Բա՛ւրէ, վաղիւ, է իրըն մեծ
Յորմէ՞ վաղիւ լիցի եղեալ
Զպատճառըն մարդ այսօր ցանէ,
Ըզգործն Աստուած եփէ վաղիւ,
Վաղիւ փայլակն է յառագաստ,
Ամպ ի վերայ աստեղ է նա,
Մատնիչ ո՛մն է որ գայ ի յայտ,
Խոյ ի բախել է զաշտարակս,
Հուսաւոր որ փոխէ զգօտի,
Բարիզ գնայ զհետ Բաբելոնի.
Վաղիւ, գահուն է եղևին :

Այսօր կերպաս է այն նորա,
Վաղիւ, է նըժոյգ ձի որ ըզգետնի փըր-
փըրեալ,
Վաղիւ, ո՛վ յաղթական, Մոսկուա է որ
վառի
Գիշերի որպէս ջահ :

Հին թիկնապահք են քո դիտապատ ի
դաշտին :
Վաղիւ, է վաթէրլու : վաղիւ, Սուրբ Հե-
ղինէ :

Վաղիւ, է գերեզման :
Ժամանակն Աստուծոյ, միջոցն է միայն քո,
Կարես դու յերկրի աստ ունել զամենայն
վայր :
Լեալ մեծ որչափ մարթի ճակատ մի ընդ
երկնաւ,
Արքայ, կարես հանել, որպէս զխորդ կա-
միս,

Զեւրոպ ի Քարլմանէ, յայլազգեաց զԱսիա.
Ոչ նոյնպէս ըզվաղիւն յաւիտենականէն :
Ո՛վ աղէտ, ո՛վ խըրատ : Մինչդեռ առնըս
մանուկ

Յորրոցի խաղալիկ առ ըզթաղն Հըռոմայ :
Մինչ ագուցին նըմա անուն որ հար հըռ-
չակ :

Մինչ ճակատն արքունի ցուցաւ դողացելոյ,
Կրթելոյ ի զարմանս, ազգին ընդ այն թէ
էր

Հընար միանգամայն լինել և՛ մեծ և՛ փոքր :
Մինչ հայրըն չահեցաւ նըմա բազում ճա-
կատս,

Մինչ կուտեաց թանձրացոյց պարիսպըս
կենդանիս

Շուրջ ըզնոր ծընելով որ ժպտիք ի սընարս :
Մինչդեռ մեծն այն չինող, ճարտար յար-
կանել հիմն,

Իբր այն թէ տապարաւ յօրինեալ էր զաշխարհ

Հստ երազոյն զոր տես .

Մինչ հայրական ձեռամբ պատրաստեցան բընաւք ,

Տխեղծ մանկանն յօժիտ տալ յաւերժական շուք .

Մինչ կենացն ասպարէզ եղաւ յապահովի .
Յառաջապայ բնակութիւնն տեսուն այնմիկ ժառանգի

Արմնեցան քաջ ի բաց ի խոր անդըր գետնոյ

Կուճ ոտք ասպարանից .

Մինչ յագուրդ ծարաւոց Փըրանկաց մատուցաւ

Աման մի թաթաղուն լցեալ գինեաւ յուսոյ . . .

Չեւ ճաշակեալ նորա ըզթոյնըն զոսկեզօծ ,
Մինչչեւ մերձեցուցեալ ըզշրթունս իւր ի տաշտն ,

Եկեալ խազախ մի հան ըզմանուկն ի գաւաւ ,

Եւ տարաւ տաքնապաւ :

Այո , արծուին ըզցայգ կայր բաց թեւօք յերկինս ,

Մինչ հողմ ուժգին եբեկ զերկոսին թեւս նորա .

Արար նորա անկումն յօգս ահագին խրատ-
Դիմեցին անդէն բնաւք խնդիւք ի բոյն նորա

Անցնիւր ըստ ատամոնցն հան իւր բաժին յորսոյն .

Անգղիա առ զարծուին , և ըզճագն կեւրտորիա .

Երկոքին մեռան : Տէ՛ր , ահեղ են վըճիւք քո .
Հսկիղքն արարեր նախ ի տեսունէն անյաղթէ ,

Յաշխարհակալ առնէն .

Ապա ի գլուխ հաներ զոսկրեղէնն յիշատակ .

Տասն ամբ բաւեցին քեզ ի նիւթեւ ըզտաւտան

Հօրն և որդւոյ նորա :

Փառք , մանկութիւն , պանծանք , ի՛նչք
զոր տանի շիրիմ :

Մարդ կամէր ասպաքէն թողուլ ինչ առ դըրան ,

Այլ մահ ասէ ցնա , Ոչ :

Անցնիւր տարըր դառնայ յո երթայն ամենայն .

Օդ առնու յինքն ըզծուխ , և երկիր ըզմոխիր .

Մոռացութիւն՝ զանուն

Թարգ .

ՎԻՔԴՈՐ ՀԻԿՈՑ

Ա. Մ. ԳԱՐԱԴԱՇԵԱՆ

ԱՇԱԿԵՐՏ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼ

Յիշատակ քո ուրախ առնէ զիս յոյժ , և զարթուցանէ յիս զհաճոյս հնոյ բարեկամութեան մերոյ : Երգ քո յուշ առնէ ինձ զաւուրս երիտասարդութեան իմոյ , և ցանկամ յոյժ առնուլ ի միտ՝ թէ հի՞մ յիշատակ անգիւտ կորստեան բարեաց ոչ առթէ ինձ տխրութիւն : Փոխանակ հաճոյից զոր զգամ , թուի ինձ թէ պարտ էր արտասուս արկանել : Այլ չեւ ի քնին արկեալ թէ ուստի՛ ազդումնդ այդ իցէ յիս՝ կամիմ լինել կաթոգին զայնմանէ որ տայ ինձ ունել միտս շնորհակալուս վասն երգոյն զոր նուիրեցեր առ իս : Զիք քեզ երկմտել թէ չիցէ երգ քո հաճոյ ինձ , զի անձնասէր բոյս բարուց իմոց բազում ինչ օգտի ի նմանէ , և զի հոչակ հարկանի անդ զինէն ունել ազնուագոյն միտս ի մերում ժամանակիս : Զի՛նչ և էի երբեմն , և զի նչ և այժմս իցեմ , ոչ մոռացայց երբեք զճշմարիտ և զանխախուտ բարեկամութիւն քո , և զամենայն աւուրս կենաց իմոց եղէց քեզ շնորհակալ որպէս ազախին բազմաժամանակեսց ի խոնարհագոյն ավախնայց քոց :

(Թարգ) .

Յ . Գ .

ՎՐԻՊԱԿՔ ԺԱ. ԹՈՒՈՑՆ ՄԷՋ

Էջ	Սիւնակ	Տող	Վրիպակ	Ուղիղ
166	Ա .	19	Լոյծ	յոյժ
166	Ա .	40	կը գտնենք	կը գտնու- ւինք
166	Բ .	28	գետնոց	գիտնոց
167	Բ .	12	զա՞յս	զո՞յս
167	Բ .	57	կը յանգի	յանգի
169	Բ .	23	ses pères et mères	ses père et mère
174	Բ .	18	ծնողս	արս
176	Ա .	20	հի	խարհի
176	Ա .	27	րիցիս	րիցես

Արտատէր Ա. ՍԱՔԱՏԵԱՆ

Տնօրէն — Խմբագիր

ՄԻՋՐԱՆ ԱՍՏՐԱՆԱՋ

Տպագր . ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Կ. Պօլիս , Էսկի Ջապրիէ Գաւառ , 61 .